

1305

215629

Vf

667

روسیه مسلمانلری اوچلنجی ندوهسی

۱۶ : ۲۱ آوغوست ۱۹۰۶

Центральная
научная
библиотека
Казанц РАН
Лобачевского, 2/31

تکرار باصق حق محفوظدر .

قزاندہ مطبعہ کریمیہ ۱۹۰۶ سنہ

Типо-Литографія Т-го Д-ма „Врѣтья Каримовы“ въ Казани.

24

215629
№ 66^u

نیزنی نوغوردده واقع اولان

روسیه مسلمانلری اوچنچی ندوه سینک

مقرراتی

۱۶ : ۲۱ آدغوست ۱۹۰۶

قزاندہ مطبعہ کریمیه ۱۹۰۶ سنہ

Центральная
научная
библиотека
КазНЦ РАН
Лобячевского, 2/31

№ 215629

215629

(۱) روسیه مسلمانلارینک « نیرنی نوغورد » ده اولان اوچنچی ندوه (سیه زد) سینک مقرراتی (۱)

روسیه مسلمانلارینک اوچنچی ندوه س . ۱۹۰۶ نچی بیلنک ۱۶ نچی آوغوستندن ۲۱ سینه قدر دوام ایدن مجلسلرنک . آتیله کی مقرراتی وضع ایندی .

I

نیرنی نوغورد ده طوبلانه سنه رخصت ویرلمش روسیه مسلمانلاری ندوه س ، پروگرامنک برنچی نقطه سنی مذاکره ایلرک کوردی که بالفعل تطبیق ایلمکک اولان قوانین ، اوامرو اعتیادات اداریه ، مسلمانلرنک حقوق عمومی مدنیه و دینیله لرینه تضییقات و تحدیدات قویمیش اولدیغیندن خرسیتیان مسیونیرلری ، مسلمانلر آراسنک دائما قارشیقلى ، خوشنودسزلىق و حدنی موجب اولیورلر ، مسیونیرلرنک هر صورتله حکومت طرفندن مظهر معاونت اولمکک

(۱) اوشو مقررات روسیه ننگ هر طرفنده ساکن مسلمانلر طرفندن اوقوله جنی حیثیله جمله سی ایچون آکلاشلما سی یکل عمومی تورک دیله نله آتیش فقط قومیسونلرنک معروضاتی (داقلدرلی) یازلدقلى صورتله عیناً درج اولمشدر .

ایدوکلرینه مسلمانلر اینانمش بولندقلری نظر دقته آلنیرسه بوحالنک آکلاشامه سی سهلدر . حیات معقوله ننگ وجودیچون هم والزم اولان حریت وجدان و حریت مطبوعات کیی تأمینات ، شمدیه قدر موجود اولمادیغندن ، مسلمانلر کندی علیهلرندیه کی مسیونیرلرنک افعالی حقنده نه عمومی ونه ده روحانی مطبوعاتده بحث ایله مز دیلر . بوحریتلر ۱۷ نچی اوکتابر مانیفستیه اعلان اولمشلرسه ده ، هنوز بالفعل حیاته کیچمه مشلردر .

آز زمان ایچنده ، دولته شبهه سز بیوک خدمت ایفا ایدن دولت دوام سینک داغیدلما سیله مربوطیتنی اولان احوال مذکوره ، ذاتا قوه حاکمه طرفندن محکوم اولمش اسکى اصول اداره ننگ تضییقاتی ایله اداره کیفیه و محدودیت حقوقیه دن پک زیاده زیان کورن مسلمانلر آراسینه یکلین امنیتسزلىک القا ایندی .

احوال مذکوره بیه بناک ، صالح وسکون ایله عمر اید بیچی اهل وطنک حیاتی ایزندن چقاران شمدیگی غایت امنیتسز و آغر وضعیتندن قورتولمق ایچون ندوه ننگ بولدیغی یکانه چاره ، دوامنک چابوق چاغرلما س ۱۷ نچی اوکتابر مانیفستیه کی اساسلرنک بالفعل حیاته چقارلمه سیدر .

اشبو قرار نامه ، ۲۰ نچی آوغوست مجلسندد اوقولدقندن سوگره ، ندوه قبول ایدوب بر قویه سنک ، تیلیگرام ایله

ناظر لر رئيسنه تقديمى هيات رياسته (١) توديع ايتدى .

II

پروگراممانك ايكنچى نقطه سنك مذاكره سنك - مسلمان مكنب و مدرسه لر ينك تماما اصلاحى و نظارتنك روحانىلر الندىن آلتوب جماعته و يرله سى - ندوه ، كندى طرفندن انتخاب اولنان قوميسيونك (٢) معروضاتنى ديكلدى كه شودر :

« ١٩٠٦ نجى سنه ١٦ نجى آوغوستده روسيه مسلمانلرينك نيزنى شهرنده واقع بولغان ٣ نجى مجلسنك مكنب و مدرسه اشلىرى حقنده مجلسكه برلاشه ترتيب قيلمق ايجون صايلانمش كاميسيونه لائحه سى : (٣) »

(١) ندوه نك منتخب هيات رياستى : ندوه و هيات رياستنك رئيسى : على مردان اقدى طوبجباشف ، رئيس رفيقلىرى : اسماعيل اقدى فاسبرينسكى ، رشيد اقدى ابراهيمف ، عالم جان حضرت بارودى ، شاه حيدر اقدى صرتلاق ، عبدالله حضرت آباناي ، سيد گراى اقدى آل كين ، شاه مردان اقدى قوشچينوف ، امين جان اقدى الهام جانف ، على اسكندر اقدى شاورف ، ندوه مستشارى : يوسف اقدى آقورا اوغلى ، مستشار رفيقلىرى : سليم گراى اقدى جانتورن ، موسى اقدى يگييف ، مصطفى اقدى اسماعيلف شيروانسكى ، عبدالله اقدى عصمتى .

(٢) اوشبو مكاتب و مدارس قوميسيونتك اعضاسى شونلردر : عبد الله حضرت آباناي (رئيس) ، هادى اقدى مقصودى (معروضانچى) ، الله يار اقدى آخوندف ، محمد على اقدى صالحوف ، مصطفى اقدى داويدوويچ ، نصر الدين اقدى جعفر ، فاتح اقدى صادقف ، عزيز الله اقدى آل بلكف ، عبدالرحمن اقدى سعيدف ، عبدالله اقدى بويى ، احمد جان اقدى مصطفىين ، كريم اقدى حنيف ، عارف اقدى خيرالدين ، اسحاق اقدى كزاقوف ، نياز محمد اقدى سليمانف . (٣) اولجه ده عرض ايدلدىكى وجهله معروضاتلر لسان واملاسى تخير ايدلپه رك عينا قبد اولدى .

« مکتبلر كاميسييه سى بوتون روسيه مسلمانلرى جمعيتى نك نيز نيدده واقع ٣ نجى مجلسينك امرى بويىچه اوز خلقموز نك دينى ، اقتصادى ، اجتماعى طرفلرينى قاراب عمومى اوقوهر كمنك و هر ملتنك اوز تلمده بولووينى مناسب طابديغى كىي و بوندن باشقه بولغانده تعميم معارف ايجون هيچ بر اسبابنك اثر ايتميه چگينيدده ظاهر طابدى . »

« روس لسانينى تعليم فقط معيشتمز تله گان وقتده غنه و خلق اوز اختياري ايله ايسته گانده گنه فائلى بوله چقدر . كوچلاو ايله هيچ برفائلك چقمايا چقدر . »

« اوشبو ايكى اساسى كوزده طوترق ، مكنب و مدرسه لر كاميسييه سى عمومى معارف خصوصنك توبانده يازيلمش ماده لر نى بتون روسيه جمعيتى مجلسى نك حضورينه عرض و تقديم قيله در . »

« مکتبلر حقنده : »

١ اهل اسلام ايجون هر قريه ده ابتدائى مکتبلر كشاد قىلنسون .
٢ هر بر لازم و مناسب كورلگان دائره لرده رشدى مکتبلر آچلسون .

٣ هر مکتبه ده تعليم شول مکتبه ده اوقوچى بالالرنك آنا تيللرنده عربى حروفات ايله اجرا قىلنسون .

« وابتدائى مکتبلرده روس تلى اوقتمق مجبورى بولمسون . اما رشدى مکتبلرده روس لسانى اوقوتلغانده برفن كى اينوب تعليم ايدلسون . »

۴ ابتدائی مکتبہ لگ سیکڑنچی یا شنڈن کیم بولغان بالالار قبول ایتمہ سون .

۵ ابتدائی لدرده رشدی لدرده ده تعلیم دورتار سنہ دوام ای دو ب ، تحصیل اولدرده برنچی اوکنا بردن باشلانوب (۱۵) نچی آپریلگه قدر و شهر لدرده برنچی سننا بردن (۱۵) نچی مایغه قدر دوام ایتمسون .
۶ رشدی مکتبہ لگه ابتدائی معلوماتدن خبردار بولمغان بالالار قبول ایتمسون .

۷ روسیه مسلمانلارینک مکتبہ لگه هر برنده ممکن قدر بر پروگرام ایله تعلیم ایتمسون .

۸ مکتبہ لگه عمومی پروگرام ترتیب قیلیم ایچون قزان ، پیتر پاول ، تاشکند ، تیقلیس و باغچه سرای کبی شهر لدرده کیله چک (۱۹۰۷) نچی سنهده مای آینهده معلملر سییزدی ترتیب قیلتمسون .

۹ هر سییزدن برنیچه وکیللر صایلانوب (۱۹۰۷) نچی سنه آوغوست ابتدائیه قزانک عمومی (مجلس معلمین) یا صاسونلر . بو مجلسده تورلی سییزدلرده قبول ایملگان پروگراملر نی بربرینه تطبیق و توفیق ایتمسون .
روسیهده کی مسلمان معلمار بو سییزدلر واسطه سیله بر «اتفاق» (صایوز) وجوده کیترسونلر .

۱۰ مکتبہ لگه بنا و ترتیب لری حفظ صحت قواعدینه موافق قیلتماق لغینه بیک دقت و اعتبار ایتمسون .

۱۱ روسیهده ابتدائی تعلیم نظاما مجبور بولغانچیله بولغانچده مکتبہ لگه خراجات و تربیه سینه دولت ، زیمستوا و شهر صومالردن صرف قیلتمسون .

۱۲ ابتدائی مکتبہ لدرده او قو هر مسلماننک بالاسی ایچون لازم و مجبوری اولسون .

۱۳ مکتبہ لگه اداره و نظارتی مسلمان لرنک اوز قولنده بولوب مفتش و ناظرلری مسلمانلردن بولسون .

۱۴ مکتبہ لگه یافن نظارتی هر مکتبہ لگه اوز دائره سنه طور وچی مسلمانلر طرفندن صایلانمش برنیچه کشیدن مرکب بر هیئتکده یعنی بو بوچیتلستواغه طابشرلسون .

۱۵ معلملر مکتبہ بو بوچیتلستواسی دائره سنهده کی خلقلر طرفندن یا شرون روشده صایلانوب تصدیق ایتمسون .

۱۶ اهل اسلام مکتبہ لگه معلملر حاضرله مک ایچون مسلمان لرغه مخصوص دارالمعلمین لر تأسیس قیلتمسون . مکتبہ لگه معلملر حاضرله مک اوچون لازم قدر دارالمعلمین لر تأسیس قیلتمغانچی اصول تعلیم و غیر لازم فنلر آرتدی بولوب بعض رشدی مکتبہ لدر دارالمعلمین حالینه کیتریلوب مدت تحصیلیه لری ۶ سنه لیک ایتمسون .

۱۷ قز بالالارنی تعلیم قیلورغه معلملر حاضرله مک اوچون قزان ، باکو ، باغچه سرای و غیر مناسب شهر لدرده مسلمانلرغه مخصوص برر دارالمعلمیات تأسیس ایتمسون .

۱۸ اهل اسلام مکتبہ لگه معلم و معلملری عسکریت خصوصتکده باشقه خصوصلرده ده روس متعلم و معلملری ایله هر حقوقده مساوی قیلتمسون .

۱۹ گیمنازیه کبی اورتا مکتبہ لدرده او قو یاچق وادقی طورغان بالالار طور و یا کیلوب او قولری اوچون مناسب کورلگان شهر لدرده پانسینوللی مکتبہ لگه آچلمسون . بو پانسینولدرده معلومات دینییه ایله

برابر قواعد ترکیه‌ده تعلیم ایدلسون. تا که اورتا مکتبلرده تکمیل تحصیل قیلوب چقغان شا کردلر آسانلیق ایله ترکیجه تقریر و تحریر قیلورغه مقتدر اولسونلر.

۲۰ مکتبلرگه کتابلر توصیه قیلماق وایک بخش تالیف قیلنغان کتابلرنک مؤلفلرینه پریمیه و مکافات تعیین قیلماق اوچون قزانک ۱۹۰۷ نجی سنه‌ده آوغوستنده بولاچق معلملر وکیللرینک عمومی سبیزدلرنده کیله چک سبیزدگه قدر موقت برکامیسیه صایلانسون. تنبیه - بو کامیسیه ایکی اوج سنه‌ده واقع بولووی فرض قیلنغان مجلس معلمینک براداره‌سی حکمنده اولسون.

۲۱ مسلمان بالالرینه روسچه معلملر حاضرله مک اوچون آچلمش دارالمعلمین لرده علوم دینییه و قواعد ترکیه درسلی آرتدیریلسون. تا که آنده تکمیل تحصیل قیلوب چقغان معلملر مسلمانچه معلم بولورغه یارارلیق اولسونلر.

۲۲ معارف نظارتی مجلسنده و آنک شعبه لرنده مسلمانلردن اعضاء تعیین قیلنسون.

« مدرسهلر حقتنده :

۲۳ مدرسهلرده معیشت و تدریس جهتلری اصلاح قیلنوب هر برنده علوم دینییه دن باشقه علما اوچون زمانچه لازم بولغان فنلرده آرتدیریلسون.

۲۴ مدرسهلر فقط دینی اعتبار ایدیلوب نظارتی اصلاح ایدلگان دوخاونوی صابرانیه‌غه طابشرلسون.

۲۵ دوخاونوی صوبرانیه اداره‌سنده بولاچق شورای علما

مجلسنده مدرسهلر اوچون زمانغه موافق قانونلر و پروگراملر ترتیب ایدلسون.

۲۶ مدرسهلر اوچون مکتبلرده اوچوی شا کردلر ایله حیات اشلرنده برحقوقده اولسونلر.

۲۷ امامت و خطابت لوازمی برله مدرسلیک لوازمی آیروم حساب ایدیلوب اماملیقغه اوکاز آلو ایله گنه مدرسلیککه رخصت بیرلمسون.

۲۸ مدرسهلر فقط عمله اماملرینک قولنده غنه بولمینیچه مخصوص ناظرلرله برابر اماملر تصرفنده قیلنسون.

۲۹ مدرس اولماق اوچون مخصوص صایلانو و امتحان قیلنوب هم اصلاح ایدلمش دوخوونوی صوبرانیه طرفندن تصدیق قیلنوب لازم اولسون.

۳۰ مدرسهلرنک مصارف و خراجاتی و قفلردن و خصوصی اعانه لردن و شا کردلرنک اوزلرندن جیبیلغان آنچه لردن صرف ایدلسون.

۳۱ خواجهلر، عمله لرنک اولادی اوچون مکتبلر تاسیس ایله سونلر.

۳۲ ممکن اولورسه ایندائی مکتبلردن باشلاب، ممکن اولمادغی تقدیرده رشدی مکتبلرده مطلقا، بقون روسیه مسلمانلاری آراسنک آکلاشیلان تورکلسان عمومی ادبیسنک تدریسنه اعتنا اولنسون.

۳۳ مکتب و مدرسهلرده ممکن قدر کتب خانهلر تاسیس قیلنوبینه اجتهاد ایدلسون.

« مواد مذکوره دن غیری، مکتب و مدرسهلر قومیسیتیونو آتیده گی قرارینی ده ندوه به عرض ایله مفتخردر:

«دو خانقاه صوبرانیه شمدیدن جمیع اماملره سپر کوله لر ایله
مراجعت ایدهرک هر بر امامنک بوسنه تدریسیه ابتداسندن
باشلا یه رق محله سنده اولان ۸ یاشندن ۱۵ یاشینه قدرلی اولاد
مسلمینی اوقویوب یازمیه تعلیم اینمه سینی و ما ی آینه تفتیش
ایندریله چگینی، اگرده صوبرانیه نك اشبو امریله عمل اینمه یین
اماملر بولنورسه مؤاخذه قیلنه چقلرینی، امام خواه اولزلی،
خواه معلم آلاق اوقوت مقده مختار اولدقلرینی بلدرسن».

ندوه، ۱۸ نچی و ۱۹ نچی آؤغوست مجلسلرنده اشبو
معروضاتی تفصیلا تدقیق و تحقیق ایدهرک، قومیسینونک
تکلیف ایتدیکی تدابیری روسیه مسلمانلرینک تعلیم
و تربیه امرنده گی احتیاجات حاضرده سینه موافق کوره
دیکندن معروضات مذکوره قبول اولندی.

بوندن باشقه مکتب و مدرسه لر قومیسینونی، معارف عمومیه
ناظر سابقی غرافی ابؤان طواستوی طرفندن تصدیق ایله نشر
اولنمش و روسیه نك شرق و شرق جنوبنده ساکن اینار و دسلرنک
ابتدائی مکتبلرینه متعلق نظام، دنک بحث ایدری : بونظامنک
۰۴، ۰۶، ۰۸، ۰۹، ۱۱، ۱۴، ۱۷، ۲۶، ۳۲، ۳۵، ۳۶ نچی و دیگر
بعض ماده لرنده ابتدائی تحصیلنک آنا تلنده اولماسی اساسنه
مخالفی قواعد وضع ایدلمشدر. قومیسینون روس تلیننک
اوقنولماسنی لازم و فائده لی اعتبار اینسه ده، معارف عمومیه
ناظری طرفندن مصدق اشبو نظام محتویاتنه و بسالخاصه توجه

ایندیکی هدفه نظرا شایان قبول اولمایوب، آنک اینار و دسلر
آراسنک تطبیقی خوشنودسلرغی مقتضی اولاجغی کبی، علی
العموم مکتبلره عدم محبت و امنینی ده ایجاب ایدچکدر (۱). بو
جهتله قومیسینون مذکور ۱۳ مارت ۱۹۰۶ نظامنک دیکشدیرلمه سی
لزومینی ندوه یه عرض ایدوب، قبول اولندی.

III

مسلمانلرنک روحانی اداره لرینک تجدید و تنظیمی مسئله سنندن
عبارت پر و غرامانک اوچنچی نقطه سنی تدقیق اینمک ایچون، ندوه
علمادن عالم جان حضرت البارودینک تحت ریاستنده ۱۵ اعضادن
مرکب بر قومیسینون انتخاب ایلمشیدی (۲). اشبو قومیسینون

(۱) روسیه مسلمانلری ندوه سینه سیره چینسکی اوبلاست مسلمانلری
پریدستاؤنلردن کلان تفرامده ۳۱ مارت ۱۹۰۶ نظامنه ندونک پروتستو
ایدچکی امیددی بلدرلمشیدی. کذا اولجه اورنبورغده بک چوق کسبلی
مجلسلرنک قراریه بناء اورنبورغ جمعیت اسلامیه سیننک ندوه یه تقدیم ایتدیکی
لاجه سنده دخی عین فکر بیان قیلنمشیدی. بوندن باشقه بعض محللرده
(پشربولسکی و غیر برلرده) معارف مامورلرینک مسلمان مدرسه لر یه روسیه
معلمی کرتمک ایچون پولیس واسطه سیله، منلاردن پودیسقه استدیکی استخبار
اواندی، بونک اوزرینه مسلمان مدرسه لری احوالی دوت دو ماننده تاما
بایلوب بیتایچه یه قدر معارف مامورلرینک بو کبی حرکتلری توفیق ایدلسون ایچون
ندوه نك هیات ریاستی طرفندن معارف ناظرینه لزومی وجهیله تیلگرام کولدرلدی.
(۲) اشبو قومیسینونک اعضاسی شونلردر: عالم جان حضرت البارودی
(رئیس)، کشاف الدین حضرت ترجمانی (معروضاتیجی) قرانلی، علی اصغر حضرت
حاجیف قفقازی، ابراهیم حضرت زکیف قریبلی، خیرالله حضرت عثمان قارظالی،
حبیب الله حضرت مسعودف الابوی، احمد شاکر حضرت سوندوقوف اگرچی،
احمد شرف حضرت صالحوف بوزاولی، محمد عطا حضرت منصورف اوصاء،
عبدالرحمن حضرت رسواف ترویسکی، سمان حضرت اسحاقوف بیرسکی، شیخ الله
حضرت شفیع اللین ایرکوت، جانعلی حضرت آلا اوغاروف سیمی قرانلی، یارالله
حضرت آفچورین تامبوه، صالح جان حضرت اورماتوف بولغا و بیچینسکی، عبد
الرحمن حضرت محمدیف یازکنندی.

۱۳ ماده دن عبارت معروضاتنى نى وە بە عرض قىلۇپ، ۱۹ نچى آۋغۇست
مجلسىنىڭ بۇ معروضات تفصیلا مشاورە و مذاكرە ایدلدى .
معروضات شودر :

« روسیە مسلمانلارنىڭ اوشبۇ ۱۹۰۶ نچى سنە ۱۶ نچى آۋغۇستنىڭ
نیزىدە قورۇلۇش اوچنچى اجتماعى (يغۇلشى) پروگراممىسىنىڭ
اوچنچى مادەسىنە بىنا رومانىيون اصلاحى چارەسىنى كورمك
ايچون انتخاب ايدلمش كامىسىيەنىڭ قرارى :

(۱) رومانىيون اصلاحى مطلقا آنلارنىڭ قلىبى حكمنىڭ اولغان
دوخاونوى صابرانىيەنى اصلاح ايلە باشلانمىلى، دوخاونوى
صابرانىيە اصلاحى بىرلە گنە رومانىيون احوالى و مطلقا مسلمانلارنىڭ
امور دىنيەلىرى اصلاح ايدىلە آلور .

(۲) دوخاونوى صابرانىيە اصلاحى اشبو روشدە تپوشلى
كورلە كە روسیە تابعلگننىڭ اولان بارچە مفتيلر (قرىم ، قفقاز ،
اورنبورغ ، تركستان — قرغز مفتيلرى) مسلمانلارنىڭ اوز
اختيارلرى بىرلن صايلانغان علوم دىنيەدە ماھر و مندبن و احوال

زماندىن اگاه و بصيرتلى كەسنە بولۇپ شىخ الاسلام عنوانلى
بولسونلار و محكمەلىرى (دوخاونوى صابرانىيە) محكمە اسلامىيە
اسمىنىڭ وشول قۇتلىق بولسون . وەر قايوسى بىش يىل مدتكە صايلانسونلار ،
(۳) مسلمانلارنىڭ دىنى اشلىرى (حاجت بولغانىڭ مسجد وەد -

رسە بنالرىنە اذن و بىرە ، و بونلارنىڭ بقالرى و توزك بولولارى
ايچون كىرا گنچە اعانەلر و وقفلر تحصيلنە طرشو ، و اول وقفلرنى
صاقلار و آرتىرو و كىرا گنچە اماملر و مدرسلىر و معلملر و مؤذنلر
نصب قىلور ، لياقتسىز بولدىقلارندە عزل ايتو ، مسجد و مدرسە لرنىڭ

معنوى جەتچەدە آبادانلقلارنىڭ اجتهاد ايتو ، نكاح ، طلاق ،
ميراث ، اثبات نسب و سائر امور دىنيەدە قطع خصوصات قىلور)
اشبو محكمە اسلامىيەدە بولسون ، ولايت محكمەلرنىڭ بۇ اشلردە
مداخلىسى بولماسون . (۱)

(۴) ھر قاىو محكمە اسلامىيەدە نظام جەنلرىنى بقار ايچون
بىر دانە مسلمان يورىست و حاجتنە كورە اوچدىن آلطيغە قدر
بصيرتلى علمادىن قاضىلار نصب ايدلسون . و اوشبو ايكى نوع
مأمورلر مسلمانلارنىڭ اوز انتخابلرى بىرلە بولسون .

(۵) محكمە اسلامىيە مسجد (۲) و مدرسە ايچون خلقنىڭ تلاوى
و صايلادى بويىچە كىراك قدرلى خدام (امام ، (۳) مؤذن ، مدرس ،
معلم) نصب ايدىر . و ھر قاىوسىنىڭ علماً و اخلاقاً لياقتلرىنە نظر
ايدىر و خدملرنىڭ قصور ايدىرلرسە مساهلە ايتماى تپوشنچە تىنبىيە ،
تكلىبىر ، موقتاً عزل ، آخردە بىتون خدمدىن چقارو جزالرىنى
بالاستقلال يوروتور .

(۶) مسلمانلارنىڭ دىنى مكنىپ و مدرسەلىرى اوشبو محكمە اسلامىيە

(۱) قزاقىدە ھر آونايىدە بىر مسجد جامع بىر مكنىپ بنا ايدلسون . آنلاردە و باشقە
خلققە اولغان اماملارغىچە بالالارنى او قوتوغە تكليف ايدلسونلر و اقتدارلرى بولماقدە
معلم و خلنە قوبونى لازم كورسونلر .

(۲) كوچك قريە و قابر يكا كىيلردە امام و مؤذن بىشى كىچنوردى و مسجد
بىشى تىبىيە قىلنوردى بولغاندە عدد قفوسكە باقاي مسجد تورغوزولسون
ولكن ياڭقى محله آيورولوب ايكنچى مسجد تەمىرنە ضرورنى و امام مسجدلرنىڭ
بىشى تىبىيە ايدولر بى اعتبار ايدلسون . بىش وقت نماز ايچون مسجد حاجت
بولغاندە چىن ضرورت بولغاندە جمە و عيدنى تورى مسجددە اوتامى فقط بىر
جامعە اوتارگە اجتهاد ايدلسون .

(۳) شرعى ياكە نظامى ضرورت بولغاندە بىر مسجدكە ايكى امام قوبولماسون .

نظارتندە بولوب آنلارنىڭ معنوى صلاح و ترتيبلىرى ايچون دىن و فن اقنضاسنه كوره فائىلى بولغان پروگراملار تعيين ايدىر. و هر سنه آخرنىڭ امتحانلار اجرا قىلدروب بارچە مکتب و مدرسەلرنىڭ احوال درسيەلرنىڭ خبىردار بولوب تورور.

(۷) محكمه اسلاميه اوزينه تيوشلى نظارت خدمليرىنى (امام-لارنىڭ و مدرسەلرنىڭ حاللىرىنى و امور درسيەلرنى كوزاتو و خلق آرا بولغان دعوى و سائىر حوائجنى تيكشرو و باشقىلار) اجرا قىلۇدە كىزا گىچە اوز تىحت نظارتنىڭ و نفوذنىڭ غوبىرنسكى واد-يازىنى مجلسلار تشكيل ايدىر. اول مجلسلار لياقتلى آخوندلار و مدرسەلر و اماملاردىن مركب بولور.

(۸) هر قاىو رومانى (شيخ الاسلام، قاضى، نائب، امام، مدرس، معلم، مؤذن) نىڭ معيشتلىرى تامين ايدلور، و مسلمان-لرنىڭ اوزلىرى مناسب كورگان روشچە و مقدارچە حاجات ميويە-لرى (دنيا كىراكلىرى) يتوشدولور. و خرىستىيان رومانيلار يىنە و خدام علملرينه دولت طرفىدىن نى قدر حقوق و بىرلسە مسلمانلر رومانيلار يىنە و خدام علملرينه دە شول قدر حقوق و بىرلسون.

(۹) هر سنه دە بر مرتبه شيخ الاسلام حضور يىنە خلقنىڭ كور-ساتووى بويىچە علما و سائردىن فهملى و بصيرتلى كىمسەلردىن اون بيشدىن ايللى گە قدر ذوات چاغىرلۇب بر مجلس شورى تشكيل ايدلسون و ملتنىڭ حوائجنى مشورتلر ايدلسون.

(۱۰) يىدى صو و تركستان و لاينلىرى ايچون مناسب كورلىگان شە-رده آيرىم بر شيخ الاسلام نصب ايدلۇب محكمه اسلاميه آچلسون، قرىم، قافقازدىن باشقى روسيە تابعلىگىدە بولغان

بارچە مسلمانلار (تاتار، باشقىرد، قزاق، صارت و غيرهم) اوشبو اورىنبورغ و تركستان (ايكى) محكمه اسلاميه نظارتلرينه صيغدرلسون.

(۱۱) بارچە شيخ الاسلاملرنىڭ اوستىدە، پادشاه حضرتينه، توغرى داكلات و بىررداى عالى درجەلى، مسلمانلارنىڭ و شيخ الاسلاملرنىڭ اشلرىنى كوزاتور، و دىنى و مىلى بولغان بارچە حقوق اسلاميه نى محافظە قىلدورداي، بىتون روسيە تابعلىگىدە بولغان مسلمانلارنىڭ سايلالوى برلە، علوم دىنيەدىن خبىردار و دىندار نظامى اشلردە دە آگاه بر كىسنە تعيين ايدلسون. (رئيس العلماء ياكە باشقىە مناسب عنوانى بولور).

(۱۲) اوشبو بيوك مرتبه دە بولغان ذات، سنه دە ايلى كىمىدە بر مرتبه بارچە شيخ الاسلاملرى بىغوب مسلمانلارنىڭ مهم اشلرى خصوصندە مشورتلر و مشكل مسئلەلردە فتوالار اورناشدروب شونىڭ بويىچە مسلمان اشلرىنى اداره ايدىرگە طر شورلار. و هم اوشبو كىمسە اداره سى محكمه اسلاميه لىر ايچون مرجع و روسيەنىڭ تورلى اطرافى اولان اهل اسلامى ايچون بر رابطه اولۇب، نائب شيخ الاسلام و قاضىلرى تصديق كىلى اشلرى بقار.

(۱۳) اوشبو سنه دە محكمه اسلاميه دە هر طرفدىن جيولغان امتحان پروگراملاردىن دىن و زمانچە ايلى موافق بولغان بر پروگرامى ترتيب ايدىرۇب مذكور محكمه اسلاميه (دو خاوانى صوبرانيه) كىچىكدرماى بارچە مدرسەلرگە موندىن صوگندە صوبرانيه امتحانى اوشبو روشىك بولاچق ديو اعلان ايتسون ايدى

«روسیه مسلمانلری اتفاقی» هیئات ادارهسی بو خصوصه کیچکدرمای
محکمه مذکوره دن اوشبو مطلوبی استه سین ایدی.»

ندوه بو مسئله لری نقطه بنقطه قرارلشدیردقدن سوگره،
ندوه رئیس علی مردان افندی طرفیندن یاشاشف ناک عمومی
اوله رق وضع ایتدیکی :

«مذاهب مختلفه آراسنده غی فرق لر حائز اهمیت دگلدیر
بو فرق لر روسیه مسلمانلرینک روحانی اشلیچون عمومی
بر مؤسسه ناک وجودینه، دینی نقطه نظر دن، بر مانع
تشکیل ایده مز.»

اساسنی قبول ایله، قومیسو ناک معروضاتنی تماما
تصدیق ایتدی.

VI

شمی روسیه ده جریان ایدن وقایعک طبیعت سیاسی
حائز اولمه سنه، و ۱۷ نچی اوتکنا بر ۱۹۰۵ مانیفستی اساسلرینه
مستند اصلاحاته باشلانمش بولنمه سنه بناء ندوه پروگرامنک
برنجی نقطه سنی تدقیق ایدرکن بر مسلمان سیاسی حزبنک
تشکیلی مسئله سندن بحث ایتدی. ندوه ۱۷ نچی آؤغست مجلسنک
بر مسلمان حزبینک تشکیلنی، بو حزبنک ۱۵ کشیدن مرکب
براداره مرکزیه سی بولماسنی و ۱۵ کشی آرالرندن

مقدار معین معاش ایله تأمین ایدیلهرک دائما پیتر بورغه اقامت
ایتمک اوزره اوج کشیلک بر هیأت دائمه (بورو) انتخاب
ایلمه سنی الزم عد ایتدی. عینی مجلسده اشبو مسلمان حزبینک
مکمل پروگراماسی اولماسینه قرار ویریلوب، ۱۵ کشیدن
مرکب بر قومیسو ن انتخاب ایدیلهرک (۱) بوسنه نک غنوار آینه،
پیتر بورغه اولان روسیه مسلمانلرینک ایکنجی ندوه سنده
باقیلوب معقول کوریلان «روسیه مسلمانلری اتفاقی» حزبنک
(Мусульманская конституционно-народная партия)
پروگراماسینک تدقیق و تحقیقی اشبو قومیسو نغه تودیع قیلندی.
مصطفی افندی داویدوویچ تحت ریاستنه گی بو قومیسو ن،
۲۰ نچی آؤغوست مجلسنده، اشبو معروضاتده بولندی :

«روسیه مسلمانلری ندوه سی» احوال جاریه به نظرا بر مسلمان
سیاسی حزبی وجوده کینتروب بو حزب ایچون معین بر پروگراما
قبول ایتمه نک مسلمانلر ایچون الزمینی حقنک هیئات ریاستنک عرض
قیلدیغی افکاری ۱۷ نچی آؤغوست مجلسنده قبول قیلمشدی.

«بو حزبنک تنظیمی ایچون ۱۵ کشیدن مرکب و پیتر بورغه
بولنه چق براداره مرکزیه نک شمیدین تشکیلنی و بو ۱۵ کشیدن
اوجسینک هیئات دائمه نامیله، سعیلرینه مقابل معین بر معاش

(۱) پروگرامایی تدقیق قومیسو نی اعضاسی : مصطفی افندی داویدوویچ
(رئیس)، عبداقه حضرت آبانای (معروضانچی)، علی مردان افندی طوبیباشف،
عالمجان حضرت بارودی، هادی افندی مقصودی، صدیری افندی مقصودی،
شاه مردان افندی قوشچیغوف، جهانگیر افندی طسورین، موسی افندی یکیف،
بولبارس افندی یکیف، علی اسکندرا افندی شاورف، یام حیدر افندی صرلانف،
لطف الله افندی اسحاقوف، جمال الدین افندی قوراشین، عبداقه افندی بوژی.

آلمق اوزره دائما پيتربورغك بولمالرينى ده ندوه لزوملى
 كورمشدى .
 ندوه، ينه مذكور مجلسك ۱۵ كشىدن عبارت بر قوميسيون
 انتخاب ايدەرك، روسيه مسلمانلرينك بوسنه غنوارده، پيتربورغك
 تجمع اينتمش ايكنچى ندوه لرنك معقول كوريلان سياسى
 مسلمان حزبى پروگراماسينك تدقيقنى مذكور قوميسيونه حواله
 اينتمشى .
 داشبوقوميسيون پروگرامانى تماما تدقيق ايله يوب، مسلمان
 حزبى ايچون موافق كوردى . بو پروگراما اينتمش دورت ماده دن
 عبارت اولوب، بوماده لرك اكثريسى مملكتنك دينى، سياسى
 تعاليمى واقئسادى حياتينه منعلق غايت اهميقلى مسئله لردن
 باحث بولنديغيچون، او پروگرامانك چوق اعضالى بر ندوه ده
 مذاكره و محامه سى، مذكور ندوه نك دورت بش كوندها
 امتدادينى ايجاب ايلكچكندن دولابى ممكن كورلمه مكله، قوميسيون
 بو پروگرامانك اداره مركزيه ايله هيات دائمه يه شمديلك
 خط حركت كوستره چك قواعد اولمق اوزره قبولنى عرض ايدر .
 اداره مركزيه، حيات و تجريبه دن مستخرج معلوماته كوره، حزبك
 منافعيچون لايى كوريلان بالجمله تبدلاتى، كله چك ندوه نك
 اجتماعته قدر، اشارت ايدوب حاضرلار . ذاتا هر تورلى
 حزبلرك تشككنده بو اصول باريدر، زيرا نصل تنظيم ايديلمش
 اولورسه اولسون، هر پروگراما، حزبك منافعى ضمنك تجريبه
 و هياتك ارايه اينديكى تبدلاته دائما معروضدر .
 «اداره مركزيه شمديتن اعضا قيدينه باشليه رقى، ايجابنده

حزبك قانونلاشدريلماسنه سعى ايله چك و انتخابات اولنده كى
 تحريكات زمانك، مسلمانلار فائده سيچون مقنض هر تورلى تدابيره
 مراجعت ايله چكدر .

اشبو معروضات مذاكره اولنوب، قوميسيونك تكليفى
 قبول ايديلدى . بو نك اوزرينه ۱۵ كشىدن عبارت اداره
 مركزيه انتخاب قيلندى معاشلى هيات دائمه يي كندى آراسندن
 سچمك در حال اعضا قيد ايمه يه باشلاوق، حزبى قانون
 نيلشديرمه يه چالشمق و نهايت كله چك انتخاباتده صورت
 حركتى تعيين ايمك وظيفه لرى اداره مركزيه يه يوكلتدى .
 عيى مجلسك (۲۰-۲۱ آوغست) رآى خفى اصوليله، اداره
 مركزيه اعضاسى انتخاب اولنديكك ائ چوق رآى قرانمق
 صره سيله شونلردر:

- (۱) رشيد افندى ابراهيموف «الفت» و «تلميف» غزيتهلرى
 ناشر و محررى .
- (۲) يوسف افندى آقچورا اوغلى، «قران مجبرى» غزيتهلسى
 محررلردن، م.ع. حزبى اداره مركزيه سى اعضاسندن .
- (۳) سيد گراى افندى آل كين، «قران مجبرى» غزيتهلسى
 ناشر و محررى، دعوى و كيللردن، و سابق دوما اعضاسندن .
- (۴) اسماعيل افندى غصبرينسكى، «ترجمسان» غزيتهلسى
 ناشر و محررى .

(۵) علی مردان افندی طوپچیباشق، «قاسپی» غزیتہ سی
محرری، «میات» جریبہ سی ناشری، دعوی وکیالمرندن وسابق
دوما اعضاسندن .

(۶) عبد الله حضرت آپانای، علمادن .

(۷) عالم حضرت البارودی، مشاہیر مدرسیندن .

(۸) صدرالدین افندی مقصودی، پارس دارالفنون حقوق
شعبہ سی مآذونلرندن .

(۹) شاه حیدر افندی صرتلانق، زمستوا آدملرندن وسابق
دوما اعضاسندن .

(۱۰) موسی افندی بیکییف، «الفت» و«تلمین» غزیتہ لری

محررلرندن، پتربورغ دارالفنون سربست طلبہ سندن .

(۱۱) عبد الله افندی بوبی، معلمیندن .

(۱۲) هادی افندی مقصودی، «بیلدز» مجموعہ سی محرر
وناشری .

(۱۳) مصطفی افندی داویدوویچ، باغچه سرای شہری غلاواس .

(۱۴) شامردان افندی قوشچیغولفی، سابق دوما قزاقیہ
اعضاسندن .

(۱۵) سلیم گرای افندی جانتورین، زیمستوا آدملرندن
وسابق دوما اعضاسندن .

ادارہ مرکزینک بو ۱۵ اعضاسندن فضلہ، انتخاباتہ نمایندہ سی
تصادق ایتہ بین قطعاندن اولمق اوزره دها (۵) اعضانک
قبولی تقرر ایتدی : بونلردن اوچی باد کوبہ، کتچہ واریوان
ولایتلرینک (بهر ولایتدن بررذات) بری تورکستان وبریہ
اورنبورغ دندر .

۷

ناظرلر مجلس رئیسینک امور روحانیہ اسلامیہ بہ متعلق قانون
لابحہ لرنی مجلس نظارہ قوبہ چغی خبری «براویتلستووینی
ویستنیک» (حکومتک جریہ رسمیہ سی) ده یازلمش اولمہ سنہ بنا،
مسلمانلرک امور روحانیہ لری نہ متعلق قانون لایحہ لری
حقندہ، دولت دوماسی اجتماع ایدنجہ یه دکین ہیج بر
قرار ویریلمہ مه سنک طلب و تمینسیلہ ناظرلر مجلسی رئیسینہ،
هیئات ریاست امضاسیلہ باتیلیغرافنامہ مراجعت قیلنمہ سی
ندوہ طرفندن قرارلشد برلدی .

VI

ندوہ پروغراماسینک امورتدریسیدور روحانیہ اصلاحنہ مقتضی
وارداتہ تعلق ایدن دردنجی نقطہ سی حقندہ شوق-رار ویرلدی:
علی الاطلاق واردات وبالخاصہ منافع مسلمین ایچون اجرا
ایدیلہ چک اصلاحاتہ لزوملی وارداتک منابغنی بولمق
مسئلہ لرینک تفصیل ایلہ مذاکرہ سی منتخب اداره مرکزیه یه
براقلمشدر .

VII

روسیہ مسلمانلرینک کله چک - دردنجی - ندوہ سی
۱۹۰۷ نچیل یل نک ۱۰ نچی آوغوستندہ، یه نیشنی نوغوردده
یاهمق تقرر ایتدی .

روسیه مسلمانیلری اوچنچی ندوه سینک
قرار نامه لری .

I

زاقاقاز یساده مسلمان وارمنیلر آراسنده حالا دوام ایسن
مصادمات مؤسسه حقنده روسیه مسلمانیلری اوچنچی ندوه سی
آتیده کی قرار نامه بی قبول ایندی :
« روسیه مسلمانیلری ندوه سی ، زاقاقاز یساده مسلمان وارمنیلر
آراسنده دوام ایتمکده اولان مصادمات حقنده کی معروضاتی
عمومی بر تاسفی ایله دیکلدی . بو سنه ننگ ینوار آینه تجمیع
ایتمش اولان روسیه مسلمانیلرینک ایکنچی ندوه سی دخی ، هر
ایکی طرفی ایچون عینی درجه ده مهلك اولان بسم مصادمه لرك
بتر یلمه سی ارزوی صمیمینی بیلک یرمش ایندی . بیوک تاسفی
ایله کور یلیور که صوک زمانلرده زاقاقاز یانک بعض نقاطنه ومثلا
شوشا شهر واویز دیله زانکه زور اویردنده ارمنی ومسلمان
آراسنه کی مصادمات کسب اشنداد ایلدی . سن وجنسه اهمیت
ویر یلمه لرك ، مسلمانلره وحشیانه معامله اولنوب ، بیر ، یورط
و حیوانلرینک تخریب وافتا ایلمه سی مسجدر لرینک تحقیر
اولنمه سی خبر لرینی غزینه لردن عبرت ودهشنله او قودق .
شوشا شهرینک مسلمانلرله مسکون قسمی وشوشا اویر دیله

دیگر بعض اویرنلرک قریه لری طوب کله لریله بسبوتون
خراب ایدی لک یکنی اضطراب قلب ایله ایشتدک . اولجه گنرال
غولشچاپوفنک شوشا شهری واویزدی مسلمانلری علیه ننگ کی حرکتی
کی ظالمانه و طرفگیرانه حرکتلر حقنده سویلنن ویاز بیلان
شیلرک جمله سنه اینانمق ایستنه مکسه ده ، محل مذکور اهالیسیله
شمالی قاقازیا وطاغستان سکنه سنک ، مرقوم گنرالک عزلی
خصوصنده ، قاقاز جانشیننه اولان ابراملی اشتکا وطلبلرین
فی الحقیقه شوشا واویزدنده کی مسلمان قزنداشلریمز گنرال
غولشچاپوفنک عدالتسز و طرفگیرانه اوامر وافعالنه قریبان
اولد قلمری اعتقاد یزده یرلشدی . ندوه گنرالک بو حرکتنه پروتستومیله
ایلرو امید واردرکه ایمپراطور حضرتلرینک قاقاز جانشین
غراف و رانصوف - داشقوف ، شوشا شهر واویزدی مسلمانلرینک
مخف اشتکالرینی نظراهمینه آلوب ، یالسکز گنرال غولشچاپوفنی
دگل ، بلسکه ، طرفگیرانه حرکتلری ایله ، عصرلردن بیبری صلح
اوزره کیچنمش ایکی ملت آراسینه تخم نزاع اگوب مونک
نشونماسینه خدمت ایسن بالجمله مأمورلری عزل ایدر .
« بونکله برابر هر ایکی ملتنک وعلى الخصوص منهنبلرینک
کثرتی ، وساطتنک زیاده لگی جهنیله ارمنیلرک روحانی وجسمانی
نماینده لرینه مراجعت ایده لرك ، انسانیت نامنه ، بوتون روسیه
اهالیسنک استحصال حریت امرنده اشتراک ایتمش منفعتلری
نامنه ، مومی الیهمک ، زاقاقازیا مسلمان وارمنیلری اصلاح
مابینی اشنی اللرینه آلوب بو نزاعی بترمه یه ، وبویله چه

برله شمش قوت ايله روسيه ده حریت سياسيه و مدنیه به مستند
حيات معقوله بی وجوده کینرمه به چالشمه لرینی توصیه ایتمه بی،
ندوه وظائفندن عدایلر.

II

دولت ایرانیه نك اداره مشروطه بولنه کیرمه سی - که ایران
اهالیسی ایچون فوق العاده مهم برواقعه در، - خبرینی مسلمان
ندوه سی شو صورتله قارشیلادی :

«ایمپراطورلغك هر طرفندن کلوب، نیزنی نوغوردده روسیه
مسلمانلری ندوه سنده طوپلانمش، روسیه ده ساکن یکریمی
میلیونلق مسلمان جماعتنك نماینده لری، ایران شاهن شاه
مظفرالدین حضرتلرینك، مملکتی اداره ایچون برشورای
منتخب عالی تأسیسنه متعلق فرمانی خبرینی عظیم بر مسرت
وشادمانی ايله دیکلندی.

«بوحرکتیله شاه حضرتلری دولت ایرانیه ده اداره مشروطه
اساسی قورارق، کندی ملتنگ فوائدی بی جدا دوشنمکن
عبارت اولان الکابی حکمدارلق صفتنه مالکیتنی میدانه چیقاردی.
چونکه بالجمله ملتلك تجارب وتواریجی کوسنریورکه من کل
الوجه سعادت ونیکبختی، ملتنگ وکلاسی واسطه سیله وضع قانون
واداره به بالفعل اشتراك ایتدیگی دولتله آنجق نصیبدر.

«بز، روسیه مسلمانلری، امید وازرکه شاه حضرتلری
طرفندن ملتنگ نفعیچون آتیلان بو جسارتلی خطوه، ایرانه
کثیر الفوائد نتایج ویرر ودها چوقدن دگل، دها پرور حکام

وشعرا یتشدیران مستند اهالی ايله مسکون بوگوزل مملکت یگیدن
مسنغرق شان وشرف اولدیغی حالده تماما مشروطی برطرزه
کیچوب تکرار بختیار ومالدار اولور.

«بو اوان بختیاری بی دیند اشمز اولان اشبو مملکت ایچون
ازجان و دل تمنی و ملتنگ حد کماله ایرشمش آرزوسنی ایفا
ایله بین شاه حضرتلریله مشاورلرینك عقل وفراسنلرینی مدح
ایدهرک: ملت ایرانیه بی حریت مدنیه و سیاسیه اساسنه مستند
دمستقل حیات عمومی و سیاسیه شهره مستقیم و پیرشاننه کرمه
سندن اوتیری تبریک ایلرن،.

.III

دولت دوما سینك سابق اعضای م. ی. هر سنشتین نك
خائنانه قتل واقعه سی - که بالجمله ناموسلی و اخلاقلی روسیه لری
حدت واضطرابه دوشورمشیدی - مسلمان ندوه سینك ده بر وجه
آتی تأثرینی موجب اولدی :

«نیزنی نوغوردده اجتماع ایدن بوتون روسیه مسلمانلری
ندوه سی، دولت دوما سینك سابق اعضای، مسائل زراعیه
واقصادیه ده استادیکننا، حریت و حقانیت بولنده نفسنی قدا
ایدرك سعی ايله بین، میخائیل باقوبویچ هر سنشتین نك غدارانه
قتلندن متحصل نفرت عمیقینی بلرور، تأثرات صمیمه سنی
متوفانك رفیقهنه اشعار اینمه بی وظائف معنویه سندن عدایلر،
بو قرار نامه نك برر صورتی تیلگرام ايله پیتر بورغده غی
Рѣчь, Око, Товарищъ, Страна Н. Путь
Русское Сл. Русскія Вѣдом. دموتزاده گی
غزیته لرینه کوندلیدی.

(۳) روسیە مسلمانلری اوچنچی ندوه سینک تبریکات
وتیلغرافنامە جوابیه لری.

ندوهی تبریک ایله آنک مقاصدینە احتیساسلرینی بلیدرمک
اوزره کوندربلان بالجمله تیلغرافنامهلر حقندە، ندوه ممنونیتینی
اظهار ایلدیکی کبی آئیده کی آدرسله بالخاصه تیلغرافنامە
جوابیه لردی کوندردی.

(۱) تغلیسک زاقفقاز یا مغنیسی حسین افندی غابوف جنابلرینە:
«مسلمانلر ندوه سی اظهار ایندککمز احتیساساته تشکر ایدر.»
(۲) طروویستقیده زین الله حضرت رسولی جنابلرینە:
«بوتون روسیە مسلمانلری ندوه سی تبریکاتکیزی ممنونیت ایله
دکلا دی. ذات هالیگزه تشکراتنی هررض ایدر.»

(۳) با کوده، عموم قفقاز مسلمان معلملری ندوه سی رئیس
حسن بک ملیقوف جنابلرینە:

«بوتون روسیە مسلمانلری ندوه سی، عموم قفقازیا مسلمان
معلملری مؤتمیرینک تبریکاتنی هیجانلی شادمانلق ایله ایشتندی،
امید واردرکه هر ایکی ندوه ننگ مکتبلر مسئله سندگی سعیلری
بالجمله روسیە مسلمانلریچون هر و غراماسی بر تورلو اولاقچاق
وتدریساتی آنا دیلنک بولناچق بر نمونه مکتبی وجوده کیتربیر.»

(۴) بادکوبه ده «نجات» جمعیتی رئیس دوکتور سلیمبکوف
جنابلرینە:

«بوتون روسیە مسلمانلری ندوه سی «نجات» جمعیتینک تبریکاتنی،
مسلمانلرنک ترقی و معارفنه خدمت ایدن مذکور جمعیتنک تکمل
وتعالیسی دعاسنی رفع ایله کورلنیلی القشله آراسنک دیکلیدی.»

روسیە مسلمانلری اوچنچی ندوه سینک مصارفنه مقابل
پاره بولمق ایچون، ندوه آچلمادن اول نیزنی نوغوروده کلمش
مسلمانلر طرفندن بر قومیسسیون انتخاب اولنمشدی. بوقومیسسیون
اعانه جمع ایدن تجارلردن مرکب اولوب، خزیننه داری، قران
سودا گرلرندن محمدجان افندی کریمف ایدی. ندوه ایچون
حاصل اولان هر درلو واردات (خصوصی اعانه لره، ندوه بلیتلری
ائمانی وسایره) مومی الیه محمدجان افندیده طوبلانیدی. ندوه
دوام ایندیکی مدتجه ده آنچه ایلی محمدجان افندی کریمف
ایله اعانه جمع ایدنلرنک تحت مسؤلیننک قالب هیشات ریاست
(پره زیدپوم) ندوه ننگ امور مالیه سنه اصلا قاریشمادی. ندوه
نک ختامنده، خزیننه دار محمدجان افندی کریمف، واردات
و مصارفاتنک مفصل بر حسابنامه سنی تنظیم ایله اداره مرکزیه
(سیندرالنی کامیونیت) تقدیم ایده چک اولدی.